

Zenit (részlet)

Kezdődik a nappal...

A tüzekek óráikkal kezükben állnak az ágyúk mellett. Mély, álmülte csend van. A Svábhegy ligeteiből aláhángzik a fülemüle éjjeli csattogása. Mikor aztán az óramutató a perchez ér, egy pillanatban megdörög ötvenkilenc ágyú, s a dörgést folytatja egy óriási kiáltás körös-körül: „Éljen a haza!” S azzal minden ponton kezdődik az ostrom.

A nap még nem világít; de világít a szörnyű reggelre ébresztett várvédők irtó tüzelése. A svábhegyi főhaditanyáról látni, mint hömpölyög hangyabolyként a 34-ik honvédzászlóalj önkéntes csapatja fel a rés omladékain; a várfokról **kartácszápor** fogadja őket; vissza-, majd megint előrehömpölyögnek, felhatolnak a sánkra, szurony szurony ellen küzd már; az ellenfél visszaveri őket, s leszorítja a résről. Hanem a várvédők tisztjei halva maradtak ott.

A másik két zászlóalj, a 19-ik és 47-ik a **lábtókon** halad előre. Közéjük osztva az önkéntesek. A **körönd** ágyúiból, a **tornyacsok** ablakréseiből lövik őket. Hasztalan: a lábtók oda vannak már támasztva a falnak, s a megindult hadoszlop ellenállhatatlanul tolja fel magát a hágcsó fokain; az itt közeledőket nem lehet visszaűzni, ezeket csak meg lehet ölni.

Egyik lábtón halad fölfelé Baradlay Ödön. Jobbjában kivont kardja. Azon a lábtón első volt. Nem hagyta magát mástól megelőzni.

Azon a helyen a várfalat az olasz zászlóalj egy csapatja védi.

Jól védi.

Míg a honvédek a lábtókat a falaknak támaszták, sok bajtársuk holttestén kellett átlépniök, s mikor már fölfelé haladtak, sok jajkiáltás hangzott a légben, amint a lelőtt vitéz a magasból aláhullott. Sokszoros halál, odalenn saját társainak felfelé tartott szuronyai fogadják a leesőt.

Ödön haladt fölfelé, oly egykedvűen, mintha csak fogadásból haladna fel egy egyiptomi piramid fokain, ahol nem egyebet akarna bizonyítani, mint azt, hogy nem szédül.

Amikor fölfelé tekintett, láthatá, hogy a hágcsó felső végénél a falon, félig rejtve a **mellvédről**, áll egy katona, lövésre készen tartva fegyverét.

Ez az ő „átellenese”.

Amint Ödön a hágcsó közepén jár, egyszerre a lába alatt elkiáltja magát egy ismerős hang:

– Hohó! **Patrónus** uram! Én is itt vagyok!

A hangról Mausmannra ismer Ödön.

A vitéz tornász a hágcsón alulról kapaszkodik fölfelé, társainak **hasmánt** fordulva, s eléje kap Ödönnek. Megmutatja, hogy ő így is tud. Úgy mászik, mint egy macska, s nemsokára Ödön feje fölött a létra tetejére lódítja át magát, s onnan kiált Ödönre diadalmas kacajjal:

– Az nem járja, patrónus uram, hogy ön előtttem menjen. Én kapitány vagyok, ön csak közlegény.

Ödön azonban ismét meg akarta előzni. Benne is föltámadt e **bursikóz** versenyzésre a vetélkedési ösztön. Amikor aztán az előrehaladt **legionárius** gyöngéden lenyomta Ödön vállát tenyerével.

– Patrónus uram, hagyjon engem elől menni! Nekem senkim sincs az egész világon.

S ezzel a szóval három fokot átszökött a lábtón.

Ama katona ott a várfokon arcához fogta a puskát, s lefelé célzott.

Mausmann észrevette azt. Felkiáltott rá hetykén:

– Aztán jól célozz, makarónievő, mert még különben meglősz.

A következő percben eldőrdült az olasz fegyvere.

Mausmannak mind a két keze elereszté a hágcsó fokát. Fejét hátrafordítva kiálta az utána jövő Ödönnek:

– Vigyázz! **Aufg'schaut!**

– Mi az?! – kiálta Ödön.

– Ami sohasem történt velem... Az, hogy meghalok.

Azzal hanyatt bukott Ödön fején keresztül.

Most azután Ödön megfeszített erővel haladt fölfelé.

A katona megtölté fegyverét.

Csak pár **ölnyire** volt még tőle Ödön.

A katona egyenesen fejének tartotta a puskát. Belenézhetett a cső üregébe.

Még egy öl. Akkor a katona lábhoz ereszti a fegyvert, keblébe nyúl, s a szurony hegyére feltűz egy fehér zsebkendőt.

A vár túlsó oldalán, a Várkert felől, a 16-ik zászlóalj ostromolt.

A Grósz-féle ház falát törték keresztül, mely a Várkert falához fekszik, s e résen keresztül törtek fel a Várkertbe. [...]

A Várkert teraszán összetalálkozott a két szemközt jövő csapat.

Az a tér, ahol összejöttek, a Várkertnek azon oldala, melyet két rézsútos fal zár el külön szakaszként; olyan az, mint egy négyszög-udvar, a hajdani fejedelmi oroslánrekeszek mintájára, amikbe harcjátékok alkalmával összeeresztették a **rostélyok** fenevadait, oroslánt, tigrist, párducot, bikát, szarvorrút, hogy küzdjenek, míg a szűk, menedéktelen négyszög-udvaron egyik a másikat föl nem emészti.

Egy ilyen oroslánrekeszbe jutott bele a két ellenséges csapat.

Csak akkor vették észre egymást, mikor az egyik innen, a másik amonnan beugrált a meredek falon, melynek nincs kapuja.

A cserjék közt alig harminclépésnyi távolban látták meg egymást.

– Adjátok meg magatokat! – kiálta a honvéd őrnagy.

– Tüzelj, szuronyt szegezz! – felelt rá az osztrák kapitány.

S egymásra lőtt a két csapat.

Az osztrákoktól elesett a lövésre a kapitány és a hadnagy, a magyaroknál sebet kapott az őrnagy és még egy tiszt.

Sem magyar, sem osztrák nem ügyelt arra, ki esett el. Richárd felkapta egy elbukó honvéd szuronyos fegyverét, s előrerohant a középúton.

Azon út oly keskeny, hogy szuronyküzdéshez csak egypár embernek ad helyet; alatta, fölötte csúszós fúvel benőtt **meredély**, melyen nem lehet megállni a harcot. Tehát azon a keskeny téren kell végigverekedni a két csapatnak, míg az utolsó harcos túléli a másikat.

És halálig kell verekedni, mint a rekeszbe zárt fenevadaknak, mert a falveremből menekülni nem lehet.

Richárd megvetette a lábát a puszpángbokrok között.

Kitűnő szuronyvívó volt. Azt tudta, hogy életét drágán fogja eladni.

De azért mégis meg fogják azt venni.

Ha ledőf tíz embert egymás után, a tizenegyedik csak elejti.

Az gondolatnak is szörnyeteg volna, egy embernek azt vállalni fel, hogy sorba egy egész hadcsapatát az ellenfélnek egyenkint leölje, s maga utolsónak maradjon.

Mikor ott szembeállt a közelgő ellenféllel, végigvillámlott Richárd lelkén: „Meg kell itt halni!” S e villámfénynél egy perc ezredrésze alatt elbúcsúzott mindattól, amivel lelke tele volt: a győzelmi örömtől, a szép menyasszonytól ott a zárdában s az alvó ellenféltől, kinek tett fogadását nem tudja beváltani.

Meg kell e helyütt halni bizonytal.

Az első támadót letaszította szuronya az oldalmeredélyen.

A másikat visszalökte társai közé sebesülten.

A harmadik hirtelen visszahökkent, s szuronyával felmutatott a fejük fölötti teraszra.

A harmadik teraszon, mely fejük fölött uralgott, egy közeledő szuronyos villogása látszott meg.

Új csapat közelít az oroslánketrechez.

Akit az a szuronyos meg fog támadni, veszve van.

De kié hát az a szuronyosor?

A felkelő nap megfelelt rá.

Amint keleten egy felhőhasadék alul kilövellé sugarát, ama közeledő szuronyövény közül egy lobogó nemzetiszín zászlót világítá meg.

– Éljen a haza! – hangzott e pillanatban a harmadik teraszon.

Az újan érkező honvédcsoport keresztülugrált a mellvédeken, s a meredélyen alá, mint a hógörgeteg az ellenfélre, egy perc alatt összegomolyodott véle, s onnan lesodorták egymást egész az alsó kerítésig, ahol a minden oldalról körülfogott osztrák csapat, legyőzve, elnyomva, megadta magát.

Az a búzavirágszín egyenruhás alak, ki mint mentőangyal repül alá a füves meredélyen Richárdhoz – Baradlay Ödön.

Ott aztán egymás karjába omlanak.

– Nagyon-nagyon haragszom rád! – szól indulatosan Richárd, s haragjában még jobban odaöleli testvérét.

Amiért aztán az az öröme van, hogy bátyját nevetni látja.

Ami oly ritka tünemény.

– Hogy kerültél ide?

– A váron keresztül.

– Benn vagyunk a várban?

– Minden ponton.

– A várparancsnok?

– Az elesett.

– Ah, ti minden babért letéptetek előlünk!

– Még van egy levele. Mentsétek meg a Lánchidat!

– Igaz. Bajtársak, a Lánchíd elé!

– Isten veled! Ma még találkozunk. Én sietek a Bécsi-kapuhoz, ott még van egy makacs ellencsoport, amit le kell fegyverezni. Ti zárjátok el az útját a Lánchídnak.

Az a Lánchíd az ország egyik büszkesége; az építészeti valódi diadala; világcsoda, amit a **rodoszi kolossal** egy sorban emlegetnek; most az forgott veszélyben.

A várparancsnok megmondá Budaváros kérelmi küldöttségének, hogy ha a vár elesik, ő e remekművét a világnak a levegőbe röpíteni. Szavait megörökítette a városi tanács jegyzőkönyve, melyben azok most is olvashatók.

1. Milyen más szóval fejezi ki az író az alábbiakat: létra, katona, olasz, ketrechrács?

2. Mit jelent a zenit? Milyen szerepet tölthet be a fejezet a regény szerkezetében?

3. Hogyan mutatja be az író a támadókat és a védőket?

4. Milyen nemzetiségek jelennek meg a csatában? Mire hívhatja fel a figyelmet Mausmann neve és német nyelvű felkiáltása?

5. Jókai regényei „olvastatják magukat”. A részlet végére érve kedvet kaptál a mű továbbolvasásához? Válaszod indokold!
